

İSMAİL HÜSREV TÖKİN: Müdafaa Ekonomisi, Ankara, 1940. — 92 sayfa. — Fiyatı: 75 kuruş.

İsmail Hüsrev Tökinin «Müdafaa Ekonomisi» adlı bu kitabı, geniş ve şumullü birçok davaları en basit ifadelerine irca etmek suretile ortaya konulmuş küçük bir kitaptır. Müellifin de «İlksöz» de söylediği gibi, kitap müdafaa ekonomisi meselelerinin umumî bir surette «memleket okuyucularına» tanıtılması gayesi ile kaleme alınmıştır. Bu bakımdan kitapta yeni ve orijinal fikirler aramak ve bunları bulamayınca da müellifi bu cihetten tenkide kalkışmak doğru olamaz. Keza, münhasıran «bu sahada mevcut malûmatı hülâsaten telifik etmek suretile bu iktisadî tecrübelerden ve bu tecrübelere istinaden yapılmakta olan işlerden kısaca bahsetmeyi» faydalı bulan müellifi, meseleleri bize âdetâ komprime bir şekilde sunduğundan dolayı da muahezeye hakkımız yoktur.

Evvelâ şu mesele üzerinde duralım: Harp ekonomisi ile millî müdafaa ekonomisi aynı şey midir? Profesör Neumark, «Harp Ekonomisi» adlı eserinin 4 üncü sayfasında şöyle demektedir: «Yeni eserlerde, bilhassa Almanya'da, "asıl harp ekonomisi,, ile "millî müdafaa ekonomisi,, arasında istilâh ve mefhum bakımlarından bir tefrik yapmak hususunda denemelere rastgelinmektedir. Birincisinden esas itibarile harp esnasında alman ekonomik tedbirlerin bütünü anlaşıl-maktadır. Halbuki millî müdafaa ekonomisinin vazifesi, millî müdafaa'nın sulh zamanlarındaki ihtiyaçlarının temini yanında bilhassa "ekonomik seferberliğin,, hazırlanmasıdır.» Bundan da anlaşılıyor ki asıl harp ekonomisi ve müdafaa ekonomisi, aynı şeyin, yani geniş manasile harp ekonomisinin iki safhasından başka bir şey değildir. Millî müdafaa ekonomisi, asıl harp ekonomisinin hazırlayıcı safhasıdır. İsmail Hüsrev Tökinin tarifi de şöyledir: «Sulh zamanında memleket ve milletin bütün iktisadî kuvvet ve kaynaklarının müdafaa maksatlarına göre topyekûn teşkilâtlandırılmasına ve harp zamanında da müdafaa emrine tahsis olunmasına müdafaa ekonomisi denir.»

Müdafaa ekonomisi kitabı, 1 İlksöz ve 4 fasıldan mürekkeptir.

Birinci fasılda «topyekûn harp» izah edilmektedir. Filhakika devrimiz harpleri birer malzeme harbidir. Bugünün stratejisi, bütün bir milletin harp için teşkilâtlanmasıdır. İtalyan iktisatçılarından *Pedroni*, ekonomiyi ordu, donanma, ve hava kuvvetleri yanında «dördüncü millî silâh» olarak tavsif etmekte pek haklıdır. Filhakika şimdiki zamanlarda ekonominin topyekûn idaresi bir zarurettir. Çünkü modern harp, sadece milletin topyekûn harp etmesi demek değildir; aynı zamanda devamlı olarak topyekûn harbe hazır bulunması demektir. Binaenaleyh, milletin mânevî bakımından yetiştirilmesi yanında madeten harbe hazır bulunması büyük bir ehemmiyet arzeder.

Kitabın ikinci faslı müdafaa ekonomisi mefhumu ve problemlerine tahsis edilmiştir. Müellif, müdafaa ekonomisini tarif ettikten sonra, bunun iki kademeli bir realizasyon olduğunu söylemektedir. Müdafaa ekonomisi «evvelâ bir siyasettir, saniyen bir nizamdır. Mevcut ekonomiyi müdafaa ekonomisi şekline ifrağ etmek için alman tedbirler, bu realizasyonun siyasetini teşkil eder. Tedbirlerin verdiği âfakî neticeler, ekonomide bir bünye istihalesini tevhit ettiğinden, istihaleden sonra meydana gelen yeni münasebetler sistemi, yeni bir nizamdır. Bunun zıddı barış ekonomisi nizamıdır. Müdafaa nizamının barış nizamından esaslı farkı, kayıtlı ve otoriter bir sistem olmasıdır». Bu sistemde ferdî fayda, hattâ içtimaî faydadan evvel millî fayda prensipi hâkimdir. Burada, «mutlak ekonomik prensip, millî emniyet prensipidir». Müellife göre «müdafaa ekonomisi teşkilâtının başarmağa mecbur olduğu iki büyük vazife vardır ki onlar da şunlardır: 1 — Bütün müdafaa kuvvetlerinin ihtiyaçlarını tam olarak ve iktisadî bir şekilde karşılamak, 2 — İktisadî seferberliği tanzim etmek, yani mevcut barış ekonomisini, müdafaa ekonomisi haline ifrağ etmek, bunun plânlarını yapıp tatbik etmek». Fakat itiraf etmek lâzımdır ki bu umumî formül oldukça muğlâktır. Bilhassa «iktisadî bir şekilde» tabirinden ne kastedildiği sarîh bir surette anlaşılmamaktadır.

Müellif, bundan sonra ikinci faslın ikinci kısmı olan «memleketin umumî ekonomik müdafaa kudreti» ne geçmekte ve bunu tayin eden âmilleri on numarada toplamaktadır. Ancak burada bazı âmiller iki kere kaydedilmiştir. Meselâ 9 ile 6 ve 10 ile 4 numaralar aynı şeydir. Bundan başka âmiller arasında ehemmiyetlerine göre bir tasnif yapılmamış, bunlar gelişî güzel sıralanmıştır.

Bundan sonra ikinci faslın memleketin hususî ekonomik müdafaa kudretine tahsis edilen üçüncü kısmı gelmektedir. Bu da ikiye ayrılmıştır: a) memleketin sulh kudreti; b) memleketin harp kud-

reti. Bilhassa bu ikincisi kitapta oldukça geniş bir tetkike tâbi tutulmuştur.

Üçüncü fasılda müdafaa ekonomisi teşkilâtına müteallik problemler tetkik edilmektedir. Burada sırasile siyasî, iktisadî, teknik ve askerî kontrollerden bahsedilmekte ve en nihayet devletleştirmeğe temas olunmaktadır. Siyasî kontrolün hedefi, müdafaa bakımından ehemmiyetli sınaî iş şubelerini düşman devletlerin menfi tesir ve nüfuzundan masun tutmaktır. İktisadî kontrolün hedefi, piyasada gayri tabîî fiyat tereffülerini önlemek ve bunları kontrol etmektir. Teknik kontrolün hedefi, müdafaa bakımından ehemmiyetli iş yerlerinin teknik mürakabesidir. Bundan maksat evvelâ sulh zamanında işlemlerin kapasitesini yükseltecek tesisat yapmak, saniyen harp zamanında da istihsali arttırmaktır. Askerî kontrolün hedefi, müdafaa bakımından ehemmiyetli sınaî iş yerlerini düşman taarruzundan masun bulundurmaktır.

Dördüncü fasıl ise başlıca memleketlerin müdafaa ekonomisi teşkilâtının tetkikine tahsis edilmiştir. Burada Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve İtalyanın bu nevi teşkilâtı incelenmektedir. Bu fasılda Alman müdafaa ekonomisi teşkilâtı mevzuubahs edilmemiştir. Bundan başka, yalnız bu faslın değil, kitabın da en büyük noksanı Türkiyede müdafaa ekonomisine dair alman tedbirlerden hiçbirisinin mevzuubahs edilmemiş olmasıdır. Kitapta buna dair müphem bir iki îmadan başka bir şey yoktur. Halbuki Türkiye, son zamanlarda, bu vâdide oldukça ileri gitmiştir. Bugünkü Türk ekonomisinin de bir müdafaa veya harp ekonomisi olduğu söylenebilir. Harp ekonomisi meselelerindeki vukufu bu küçük kitabında da sezilen müelliften bu sahada geniş bir eser bekleriz.

M. Orhan Dikmen